

λισμὸ μὲ τὸ «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος». Κάτι λέγεται ἀκόμη γιὰ παραισθήσεις (ἔκσταση, μανία, ὄνειρα), ἀλλὰ ἀπουσιάζει ἡ «νεοττιὰ» καὶ ἡ διασύνδεση τῶν βαθμίδων τῆς γνώσης (αἴσθησις - δόξα - διάνοια - Νοῦς).

15. Ἀλέξανδρος Νεχαμάς, «Ἐπιστήμη καὶ λόγος στὴν ὥριμη σκέψη τοῦ Πλάτωνα».

Μὲ ἐπίκεντρο τὸ «μετὰ λόγου» τοῦ *Θεαίτητου* ὑπογραμμίζεται ὅτι ἐπιστήμη δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν προσθετικὴ λειτουργία τοῦ λόγου (by being added). Προεκτάσεις στὸν *Σοφιστή*, *Πολιτικό*, *Πολιτεία* καὶ *Φαίδωνα* ἔρχονται ἐπικουροὶ στὸ θέμα. Ὁ ἀναγνώστης προσδοκᾷ ἀπὸ Ἑλληνα στοχαστὴ καίριους ὅρους στὰ Ἑλληνικά.

16. Richard Mohr, «Θεολογία τοῦ Πλάτωνα - Τί κάνει ὁ δημιουργός».

Τὸ ἀξίωμα τῆς ἀδράνειας τοῦ Θεοῦ (Πρόκλος) ὑποδηλώνεται ἔμμεσα στὸν *Τίμαιο*. Ὁ Δημιουργὸς δημιουργεῖ μέσα στὸ χρόνο, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ ὅλες τὶς ἀρρυθμίες. Δόθηκαν στὸν ἄνθρωπο μέτρα καὶ σταθμὰ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸν δημιουργικὸ τοῦ Νοῦ. Ὁ *Τίμαιος* τροφοδότησε τὸν Deismus σὲ μιὰ συνύπαρξη αἰτιοκρατίας - τελολογίας· «μεμειγμένη ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ ἐνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη».

17. Joan Kung, «Μαθηματικὰ καὶ ἀρετὴ στὸν *Τίμαιο* τοῦ Πλάτωνα».

Σύμπαν, πολιτεία, σῶμα- ψυχὴ στηρίζονται σὲ μαθηματικὲς ἀναλογίες. Ὁ χυμισμὸς τοῦ σώματος καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δίαιτα, ἡ ἀτομικὴ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴ συνεργασία λογιστικοῦ - θυμοειδοῦς - ἐπιθυμητικοῦ, ἐνῶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη ἐξασφαλίζει τὸ «ἕκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη». Ἀστρονομία, ἀριθμητικὴ, γεωμετρία καὶ μουσικὴ μὲ ἀνάλογη παιδεία ἀναπτύσσουν ἰσόρροπα ἀρετές (ἀνδρεία, φρόνησις, δικαιοσύνη, ἀγαθότητα). «Πᾶν δὴ τὸ ἀγαθὸν καλόν, τὸ δὲ καλὸν οὐκ ἄμετρον» (*Τίμαιος* 87 c).

Γεώργιος ΚΑΡΑΛΗΣ

G.P. HENDERSON, *The Ionian Academy*, Scottish Academic Press, Edimburg 1988.

Ἡ *Ἰόνιος Ἀκαδημία* τοῦ καθηγητῆ G.P. Henderson εἶναι ἀνανεωμένη ἔκδοσις τοῦ βιβλίου ποὺ δημοσιεύτηκε τὸ 1980 στὴν Κέρκυρα, σὲ μετάφραση τοῦ Δρ. Φ.Κ. Βώρου καὶ περιέχει σημαντικὲς προσθήκες.

Ὁ συγγραφέας —ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν—

γνωστός ήδη στην Ελλάδα και από το βιβλίο του *The Revival of Greek Thought* είναι κοσμήτωρ του Τομέα Τεχνών και Κοινωνικών Επιστημών στο Παν/μιο του Dundee.

Το θέμα του βιβλίου έχει κυρίως εκπαιδευτικό στόχο και περιστρέφεται γύρω από την ιστορία της Ίονιου Ακαδημίας. Ο συγγραφέας φιλοδοξεί να καλύψει το κενό που άφησε ή περίεργη αδιαφορία τόσο των Βρετανών όσο και των Ελλήνων, παρά το γεγονός ότι η Ίόνιος Ακαδημία τροφοδότησε το πρώτο Έλληνικό Πανεπιστήμιο.

Η ιδιαίτερη όμως συμβολή του καθηγητή Henderson έγκειται στο γεγονός ότι αντιμετωπίζει το θέμα όχι μόνο ως ιστορικός των πνευματικών ρευμάτων της Νεώτερης Ελλάδας αλλά και ως έμπειρος πανεπιστημιακός διδάσκαλος είτε όταν αναφέρεται σε εκπαιδευτικά είτε σε διοικητικά θέματα.

Τον Henderson απασχολεί και η όλη πνευματική κατάσταση της Επτανήσου κατά το πρώτο μισό του 19ου αιώνα. Έτσι, ενώ το αντικείμενο της έρευνας εστιάζεται στην προσωπικότητα του λόρδου Guilford και σε σχετικές περίπλοκες πανεπιστημιακές διαδικασίες, χάρη στη γλαφυρή και διεισδυτική εξέταση από μέρους του συγγραφέα, ο αναγνώστης είναι σε θέση να παρακολουθήσει με ευχέρεια και ενδιαφέρον το σκηνικό και τα διαδραματιζόμενα αυτής της τόσο σημαντικής περιόδου της Νεοελληνικής μας Ιστορίας.

Το βιβλίο περιλαμβάνει πρόλογο, δέκα κεφάλαια, επίλογο, κατάλογο έργων και ντοκουμέντων καθώς και πίνακα ονομάτων.

Στο 1ο κεφάλαιο ο συγγραφέας αναφέρεται στις προσπάθειες των Γάλλων κατακτητών να ιδρύσουν Πανεπιστήμιο στα Επτάνησα, τόσο κατά την περίοδο της Δημοκρατίας όσο και της Αυτοκρατορίας. Πράγματι το 1808 ιδρύεται στην Κέρκυρα η πρώτη «Ίονική Ακαδημία» (σε διάκριση από την μετέπειτα «Ίόνιο Ακαδημία») ή όποια διαλύθηκε το 1814 με την κατάρρευση των Γάλλων. Η Ακαδημία εκείνη ήταν μάλλον μία Εταιρεία παρά Πανεπιστημιακή Σχολή με πρακτικούς στόχους.

Χρειάστηκαν δέκα οκτώ χρόνια Βρετανικής κυριαρχίας (2ο κεφάλαιο) για να ιδρυθεί, ύστερα από πολλές προκαταρκτικές διαδικασίες, η δεύτερη και ονομαστή Ίόνιος Ακαδημία. Οποιαδήποτε όμως αντιμετώπιση της ιστορίας της, τονίζει ο συγγραφέας, πρέπει να αρχίσει με την προσωπικότητα του ανθρώπου που το όραμα, ή ενεργητικότητα και ο ιδεαλισμός του έβαλαν τα θεμέλιά της. Και αυτός είναι ο Frederick North, πέμπτος κόμης του Guilford (1766-1827), που τα επιτεύγματά του τον «κατατάσσουν ως Φιλέλληνα στο επίπεδο του Byron».

Ο συγγραφέας σκιαγραφώντας το πορτραίτο του λόρδου Guilford και ανατέμνοντας την προσωπικότητά του, αποδείχνει ότι ο ιδρυτής της Ι.Α.

δὲν συνδέθηκε τυχαῖα μὲ τὰ Ἑπτάνησα. Εἶχαν προηγηθεῖ σοβαρὲς κλασικὲς σπουδὲς πρὸς τὸν ὥθησαν σὲ ταξίδια γνωριμίας μὲ τὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο καὶ —πράγμα πολὺ σημαντικό— τὴ γλῶσσα καὶ τὴ θρησκεία του (βαπτίσθηκε ὁρθόδοξος στὴν Κέρκυρα). Ἀπὸ τὴ νεότητά του εἶχε κυριευθεῖ ἀπὸ τὴ «μεγάλῃ Ἰδέᾳ» γιὰ τὴν Ἰδρυση Πανεπιστημίου στὰ Ἑπτάνησα καὶ παρὰ τὶς ὑπηρεσιακὲς του ἀπασχολήσεις ὁ λόρδος Guilford ἔβαλε σὲ ἐφαρμογὴ τὰ σχέδιά του πρὸς εὐοδώθηκαν μὲ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ ἀπαραίτητου κτιρίου γιὰ τὴ λειτουργία τῆς Ἀκαδημίας στὸ παλαιὸ ἀνάκτορο τοῦ κυβερνήτη τῶν Ἑπτανήσων, στὴν Κέρκυρα. Ἰδιαίτερη σημασία ἔδωσε ὁ Guilford στὴν υἱοθέτηση τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας ὡς τοῦ κύριου μέσου διδασκαλίας στὴν Ἀκαδημία. Ἐπίσης ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ ἐξέχουσες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς του καὶ ἡ ἀπήχησή του ὑπῆρξε σημαντικὴ, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Νεοφύτου Δούκα. Ὁ ἴδιος συμμετείχε στὴν ἐπιλογὴ τοῦ Διδακτικοῦ Προσωπικοῦ καὶ στὸν τρόπο ἐξετάσεων τῶν σπουδαστῶν. Ἐπίσης συνεισέφερε προσωπικὰ γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση πολλῶν ἀπὸ αὐτοὺς.

Στὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ 3ου κεφαλαίου, ὁ καθηγητὴς Henderson παραθέτει πολὺτιμα ἱστορικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν Ἰόνιῃ Ἀκαδημία καὶ περιγράφει λεπτομερῶς τὴ σημαντικὴ ἐναρκτήρια τελετὴ στὶς 17 Μαΐου 1824, τὸ διαχωρισμὸ σὲ 4 Σχολές, τὸν τρόπο λειτουργίας, τὶς βαθμίδες τῶν καθηγητῶν, τὴν ὀνομασία τῶν πρώτων φοιτητῶν ὡς «φιλολόγων», τὶς ἀρχαιοπρεπεῖς ἐνδυμασίες πρὸς σχεδίασε ὁ Π. Προσαλέντης, τὴ βιβλιοθήκη καὶ τὶς δωρεὲς γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς, τὶς θεατρικὲς παραστάσεις τῶν φοιτητῶν κ.λπ. Ἐπίσης ἀναφέρεται στὶς σοβαρὲς γλωσσικὲς δυσκολίες πρὸς προέκυψαν λόγω ἑλλειψῆς νεοελληνικῶν βοηθημάτων ἀλλὰ καὶ ἐνὸς γλωσσικοῦ τυπικοῦ πρὸς ὅμως ξεπεράστηκαν ἱκανοποιητικὰ χάρις στὶς προσπάθειες τῶν διδασκόντων. Στὶς προσπάθειες αὐτὲς ἀνήκουν ἡ μετάφραση τοῦ *Λόγου περὶ Μεθόδου* τοῦ Descartes ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Φιλοσοφίας Νικόλαο Πίγκολο, ἡ ἀπόπειρα διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς στὴ δημοτικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Σταματέλο Πυλαρινὸ κ.ἄ.

Στὸ 4ο κεφάλαιο ὁ συγγραφέας περιγράφει τὸ δεῦτερο καὶ τρίτο ἔτος τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας ὅταν ὁ ἀριθμὸς σπουδαστῶν καὶ καθηγητῶν ἔχει αὐξηθεῖ σημαντικά, ἐνῶ ἡ προσωπικότητα τοῦ Guilford ἔχει ἤδη καθιερωθεῖ στὸν ἐπτανήσιο χῶρο, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ σχετικὸ ποίημα - ἀφιέρωμα πρὸς δημοσιεύτηκε τὸ 1826 στὴν Κέρκυρα ἀπὸ σπουδαστὴ τῆς Ἀκαδημίας.

Ἀξιοσημεῖωτο εἶναι ἐπίσης τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ λόρδος Guilford, παρὰ τὸν ἐνθουσιασμὸ του γιὰ τὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ, δὲν παρέβη ποτὲ τὴν ἀρχικὴ του ἀπόφαση νὰ ἐνισχύσει τὴ Νέα Ἑλληνικὴ. Στὸ ἴδιο κεφάλαιο ὁ καθηγητὴς Henderson ἀναφέρει ἕνα ἀξιοσημεῖωτο στιγμιότυπο ἀπὸ τὴ συνάντηση τοῦ Guilford μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Ἀσώπιο (Φεβρ. 1827),

χαρακτηριστικό της ιδιαιτερότητας της προσωπικότητας του ιδρυτή της 'Ακαδημίας.

Πολύτιμα στοιχεία για τη σχέση του Guilford με τον Κάλβο καθώς και για τους επαινετικούς χαρακτηρισμούς του Δ. Κονόμου μας δίνει ο συγγραφέας στο επόμενο κεφάλαιο (5ο κεφάλαιο). 'Αλλά το θάνατο του Guilford, πριν το ακαδημαϊκό έτος 1827-8 ακολούθησαν δύσκολα χρόνια για την 'Ιόνιο 'Ακαδημία (6ο κεφάλαιο). Οικονομική δυσπραγία, διεκδίκηση της μέχρι τότε θεωρούμενης βιβλιοθήκης της Σχολής από τους 'Αγγλους κληρονόμους του Guilford κ.λ.π.

Στο ίδιο κεφάλαιο γίνεται μνεία 4 βιβλίων που μεταφράστηκαν στην 'Ελληνική καθώς και όσων εγράφησαν για χρήση των σπουδαστών, όπως το *Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας* του Νεόφ. Βάμβα.

Ἦδη όμως από το 1835 αρχίζει νὰ πνέει κάποιος άνεμος αἰσιοδοξίας στην 'Ακαδημία που συμπίπτει με την ανανέωση του ενδιαφέροντος του κυβερνήτη Sir Howard Douglas. Το κεφάλαιο αυτό τελειώνει με ενδιαφέροντα στοιχεία για την έναρκτήρια όμιλία του Κωνσταντίνου 'Ασώπιου (1836), την όποία ο καθηγητής Henderson θεωρεῖ ως την πιο μεγάλη και έκλεπτυσμένη όμιλία στη Νέα 'Ελληνική μέχρι εκείνη την εποχή.

Το ενδιαφέρον του 7ου κεφαλαίου συνίσταται κυρίως στην επισήμανση γλωσσικῶν ιδιομορφιῶν τῶν Κανονισμῶν Σπουδῶν τῆς 'Ακαδημίας.

Στά επόμενα δύο κεφάλαια ο συγγραφέας εξαντλεῖ το σωζόμενο ιστορικό υλικό για νὰ εξάγει συμπεράσματα σχετικά με τη χρονολογία μεταφορᾶς του παλαιού κτιρίου τῆς 'Ακαδημίας στη Σπιανάδα, το είδος του εκπαιδευτικοῦ προγράμματος τῆς Σχολῆς κατά την περίοδο εκείνη και τις δραστηριότητες και κανονισμούς τῶν Σχολῶν.

Το βιβλίο τελειώνει με την περιγραφή του έργου τριῶν καθηγητῶν τῆς 'Ακαδημίας: του Χαραλάμπη Τυπάλδου-Πρετεντέρη, του Χριστόφορου Φιλητᾶ και του Βράϊλα 'Αρμένη. Ἰδιαίτερα όσον αφορά το φιλόσοφο Βράϊλα 'Αρμένη, ο καθηγητής Henderson αποδείχνει ότι ο έναρκτήριος λόγος του, το 1854, μπορεί νὰ συσχετισθεῖ με το όλο φιλοσοφικό του έργο.

'Ανεξάρτητα από το βαθμό ευημερίας τῆς 'Ακαδημίας κατά τα τελευταία χρόνια, ἤδη από το 1863 πνέει άνεμος καταστροφῆς που επέρχεται όριστικά το 1864. Ἡ ιδέα τῆς «Ἐνωσης», εξάλλου, εἶχε ως αποτέλεσμα νὰ θεωρηθεῖ ἡ 'Ακαδημία ως ἕνας ξένος στην οὐσία θεσμός. Ὅμως το έργο της αναγνωρίστηκε από τις σημαντικότερες προσωπικότητες τῆς εποχῆς και με τα υπολείμματα του πλούσιου παρελθόντος της τροφοδότησε το πρώτο Πανεπιστήμιο τῆς Ἑλλάδας. Ἴσως με κάποια δόση υπερβολῆς, ο Παπαδόπουλος Βρετὸς εἶπε νὰ αναρωτηθεῖ για το ποιες θα ἦσαν οἱ συνθήκες μάθησης στην Ἑλλάδα χωρίς τον Guilford και την 'Ιόνιο 'Ακαδημία.

Ἄννα ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ-ΜΠΟΥΡΛΟΓΙΑΝΝΗ

